

Dyrektywa Rady 2004/81/WE

z dnia 29 kwietnia 2004 r.

w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami

(Dz. Urz. UE L 261 z 6.08.2004, s. 19; sprost. Dz. Urz. UE L 82 z 22.03.2013, s. 63)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 63 pkt 3,

uwzględniając wniosek Komisji⁽¹⁾,

uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego⁽²⁾,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego⁽³⁾,

po konsultacji z Komitetem Regionów,

a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Stworzenie ram wspólnej polityki imigracyjnej, w tym definicji warunków wjazdu i pobytu cudzoziemców oraz środków zwalczania nielegalnej imigracji, jest istotnym elementem w realizacji celu Unii Europejskiej polegającego na stworzeniu obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

(2) Na specjalnym posiedzeniu w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r. Rada Europejska wyraziła zdecydowany zamiar zwalczania nielegalnej imigracji u źródeł, na przykład poprzez dotarcie do osób zajmujących się handlem ludźmi i gospodarczym wyzyskiem migrantów. Wezwała Państwa Członkowskie do skoncentrowania działań na wykrywaniu i likwidacji sieci przestępczych, przy jednoczesnej ochronie praw ofiar.

(3) Oznaką rosnącego zaniepokojenia tym zjawiskiem na szczeblu międzynarodowym było przyjęcie przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Konwencji przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, uzupełnionej o Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi oraz Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną. Zostały one podpisane przez Wspólnotę i piętnaście Państw Członkowskich w grudniu 2000 roku.

(4) Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla innych przepisów dotyczących ochrony przyznanej uchodźcom, osobom korzystającym z dodatkowej ochrony i osobom starającym się o ochronę międzynarodową na mocy prawa międzynarodowego dotyczącego uchodźców, a także dla innych instrumentów dotyczących praw człowieka.

⁽¹⁾ Dz.U. L 126 E z 28.5.2003, s. 393.

⁽²⁾ Opinia wydana w dniu 5 grudnia 2002 r. (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym).

⁽³⁾ Dz.U. C 221 z 17.9.2002, s. 80.

(5) Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla innych przepisów dotyczących ofiar, świadków lub osób szczególnie narażonych. Nie pozostaje ona również w sprzeczności z prerogatywami Państw Członkowskich w zakresie prawa pobytu przyznanego z powodów humanitarnych lub innych.

(6) Niniejsza dyrektywa szanuje prawa podstawowe i jest zgodna z zasadami uznanymi na przykład w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

(7) Państwa Członkowskie powinny wprowadzić w życie przepisy niniejszej dyrektywy bez dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub wyznanie, przekonania polityczne lub inne, przynależność do mniejszości etnicznej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

(8) Na szczeblu europejskim zostały przyjęte: dyrektywa Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwienie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu⁽⁴⁾ oraz decyzja ramowa Rady 2002/629/WSiSW z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi⁽⁵⁾, mające na celu wzmocnienie zapobiegania powyższym przestępstwom i walki z nimi.

(9) Niniejsza dyrektywa wprowadza dokument pobytowy przeznaczony dla ofiar handlu ludźmi lub, jeżeli Państwo Członkowskie podejmie decyzję o rozszerzeniu zakresu niniejszej dyrektywy, dla obywateli państw trzecich będących wcześniej przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, dla których dokument pobytowy stanowi wystarczający bodziec do współpracy z właściwymi organami, określając jednocześnie pewne warunki służące jako zabezpieczenie przed nadużyciami.

(10) W tym celu konieczne jest ustanowienie kryteriów wydawania dokumentu pobytowego, warunków pobytu oraz powodów nieprzedłużenia i cofnięcia dokumentu. Prawo pobytu na mocy niniejszej dyrektywy podlega pewnym warunkom i ma charakter czasowy.

(11) Zainteresowani obywatele państw trzecich powinni zostać poinformowani o możliwości uzyskania takiego dokumentu pobytowego i mieć zapewniony czas na zastanowienie się nad swoją sytuacją. Powinno im to pomóc w podjęciu świadomej decyzji co do podjęcia lub niepodjęcia współpracy z właściwymi organami, którymi mogą być policja, prokuratura i organy sądowe (ze względu na ryzyko, jakie się z tym wiąże), tak aby współpracowali z własnej woli, a zatem skuteczniej.

(12) Wziąwszy pod uwagę ich trudną sytuację, zainteresowanym obywatelom państw trzecich należy przyznać pomoc przewidzianą w niniejszej dyrektywie. Pomoc ta powinna umożliwić im odzyskanie sił oraz pozwolić na uniknięcie wpływu na nich sprawców przestępstw. Leczenie zapewniane obywatelom państw trzecich objętym niniejszą dyrektywą obejmuje również, tam, gdzie jest to właściwe, pomoc psychologa i terapeuty.

(13) Decyzja w sprawie wydania dokumentu pobytowego ważnego przez przynajmniej sześć miesięcy lub jego przedłużenia musi być podjęta przez właściwe organy, które powinny rozważyć, czy zostały spełnione odpowiednie warunki.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 328 z 5.12.2002, s. 17.

⁽⁵⁾ Dz.U. L 203 z 1.8.2002, s. 1.

(14) Niniejsza dyrektywa powinna być stosowana bez uszczerbku dla działań podejmowanych przez właściwe organy na wszystkich etapach danych postępowań krajowych, a zwłaszcza podczas badania przedmiotowych przestępstw.

(15) Państwa Członkowskie powinny rozważyć, zgodnie z ustawodawstwem krajowym, zezwolenie na pobyt z innych przyczyn obywatelom państw trzecich, którzy mogą być objęci zakresem niniejszej dyrektywy, ale nie spełniają lub już nie spełniają warunków w niej określonych, członkom ich rodzin lub osobom traktowanym jak członkowie ich rodzin.

(16) W celu umożliwienia zainteresowanym obywatelom państw trzecich uzyskania niezależności i uniknięcia powrotu do sieci przestępczej, posiadaczom dokumentu pobytowego należy zezwolić, na warunkach określonych w niniejszej dyrektywie, na dostęp do rynku pracy oraz na kształcenie zawodowe i edukację. Zezwalając posiadaczom dokumentu pobytowego na dostęp do kształcenia zawodowego i edukacji, Państwa Członkowskie powinny w szczególności rozważyć prawdopodobny czas pobytu.

(17) Udział zainteresowanych obywateli państw trzecich w programach i planach już istniejących lub mających powstać, powinien przyczynić się do ich powrotu do normalnego życia społecznego.

(18) Jeżeli zainteresowani obywatele państw trzecich składają wniosek o innego rodzaju dokument pobytowy, Państwa Członkowskie podejmują decyzję na podstawie powszechnie obowiązującego prawa krajowego regulującego status cudzoziemców. Podczas rozpatrywania takiego wniosku Państwa Członkowskie powinny rozważyć fakt, że zainteresowani obywatele państw trzecich otrzymali dokument pobytowy wydany na mocy niniejszej dyrektywy.

(19) Państwa Członkowskie powinny dostarczyć Komisji, w związku z wykonaniem niniejszej dyrektywy, informacje uzyskane w ramach działań prowadzonych przy gromadzeniu i przetwarzaniu danych dotyczących zagadnień wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.

(20) Ponieważ cel polegający na wprowadzeniu dokumentu pobytowego dla zainteresowanych obywateli państw trzecich, którzy współpracują w zwalczaniu handlu ludźmi, nie może zostać w wystarczającym stopniu osiągnięty przez same Państwa Członkowskie i, ze względu na skalę działań, może zostać w większym stopniu osiągnięty na poziomie wspólnotowym, Wspólnota może podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu. Zgodnie z zasadą proporcjonalności, określoną w tym artykule, niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne dla osiągnięcia tego celu.

(21) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, oraz bez uszczerbku dla art. 4 tego Protokołu, te Państwa Członkowskie nie biorą udziału w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie są nią związane, ani nie podlegają jej stosowaniu.

(22) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu w sprawie stanowiska Danii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, oraz bez uszczerbku dla art. 4 rzeczonego Protokołu, Dania nie bierze udziału w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie jest nią związana, ani nie podlega jej stosowaniu,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

ROZDZIAŁ 1

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Cel

Celem niniejszej dyrektywy jest określenie warunków przyznawania dokumentów pobytowych na czas określony, powiązany z czasem odpowiedniego postępowania krajowego, obywatelom państw trzecich współpracującym przy zwalczaniu handlu ludźmi lub działań ułatwiających nielegalną imigrację.

Artykuł 2

Definicje

Dla celów niniejszej dyrektywy:

- a) „obywatel państwa trzeciego” oznacza osobę niebędącą obywatelem Unii Europejskiej w rozumieniu art. 17 ust. 1 Traktatu;
- b) ⁵ „działania ułatwiające nielegalną imigrację” obejmują przypadki takie jak określone w art. 1 i 2 dyrektywy 2002/90/WE;
- c) ⁶ „handel ludźmi” obejmuje przypadki takie jak określone w art. 1, 2 i 3 decyzji ramowej 2002/629/WSiSW;
- d) „środek służący wykonaniu nakazu wydalenia” oznacza każdy środek podjęty przez Państwo Członkowskie w celu wykonania decyzji właściwych organów nakazującej wydalenie obywatela państwa trzeciego;
- e) „dokument pobytowy” oznacza zezwolenie wydane przez Państwo Członkowskie, umożliwiające legalny pobyt na jego terytorium obywatelowi państwa trzeciego, spełniającemu warunki określone w niniejszej dyrektywie;
- f) „małoletni bez opieki” oznacza obywatela państwa trzeciego, poniżej osiemnastego roku życia, który przybywa na terytorium Państwa Członkowskiego bez opieki osoby dorosłej odpowiedzialnej za niego zgodnie z prawem lub zwyczajowo, tak długo, jak nie są skutecznie objęte opieką takiej osoby, bądź też osoby małoletnie, które zostały pozostawione bez opieki po wjeździe na terytorium Państwa Członkowskiego.

Artykuł 3

Zakres

1. Państwa Członkowskie stosują niniejszą dyrektywę do obywateli państw trzecich, którzy są lub byli ofiarami przestępstw związanych z handlem ludźmi, nawet jeśli wjechali oni nielegalnie na terytorium Państwa Członkowskiego.

2. Państwa Członkowskie mogą stosować niniejszą dyrektywę do obywateli państw trzecich, którzy byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację.

3. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do zainteresowanych obywateli państw trzecich, którzy zgodnie z prawem danego Państwa Członkowskiego są pełnoletni.

W drodze odstępstwa Państwa Członkowskie mogą zdecydować o zastosowaniu niniejszej dyrektywy do nieletnich, na warunkach określonych przez ich prawo krajowe.

---

⁵ Art. 2 lit. b) zmieniona przez sprostowanie z dnia 22 marca 2013 r. (Dz. Urz. UE L 82 z 22.03.2013, s. 63).

⁶ Art. 2 lit. c) zmieniona przez sprostowanie z dnia 22 marca 2013 r. (Dz. Urz. UE L 82 z 22.03.2013, s. 63).

Artykuł 4

Korzystniejsze przepisy

Niniejsza dyrektywa nie stanowi przeszkody dla Państw Członkowskich w przyjęciu lub utrzymaniu przepisów korzystniejszych dla osób objętych niniejszą dyrektywą.

ROZDZIAŁ II

PROCEDURA WYDAWANIA DOKUMENTU POBYTOWEGO

Artykuł 5

Informacje udzielane zainteresowanym obywatelom państw trzecich

Jeżeli właściwe organy Państw Członkowskich są zdania, że obywatel państwa trzeciego może być objęty zakresem niniejszej dyrektywy, informują osobę zainteresowaną o możliwościach, jakie oferuje niniejsza dyrektywa.

Państwa Członkowskie mogą zdecydować, że takie informacje mogą być również dostarczane przez organizację pozarządową lub stowarzyszenie specjalnie wyznaczone przez dane Państwo Członkowskie.

Artykuł 6

Okres przeznaczony na zastanowienie się

1. Państwa Członkowskie zapewnią przyznanie zainteresowanym obywatelom państw trzecich okresu na zastanowienie się umożliwiającego im odzyskanie sił i uniknięcie wpływu ze strony sprawców przestępstw, tak aby mogli podjąć świadomą decyzję co do podjęcia współpracy z właściwymi organami.

Czas trwania i data rozpoczęcia okresu, o którym mowa w pierwszym akapicie, są określane zgodnie z prawem krajowym.

2. W okresie przeznaczonym na zastanowienie się i podczas oczekiwania na decyzję właściwych organów zainteresowani obywatele państw trzecich mają prawo do traktowania określonego w art. 7 i nie jest możliwe wykonanie wobec nich nakazu wydalenia.

3. Okres przeznaczony na zastanowienie się nie daje uprawnień do pobytu na mocy niniejszej dyrektywy.

4. Państwo Członkowskie może w każdej chwili zakończyć okres przeznaczony na zastanowienie się z przyczyn związanych z porządkiem publicznym i ochroną bezpieczeństwa narodowego lub jeżeli właściwe organy stwierdziły, że dana osoba aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązała kontakt ze sprawcami przestępstw, o których mowa w art. 2 lit. b) i c).

Artykuł 7

Traktowanie zapewniane przed wydaniem dokumentu pobytowego

1. Państwa Członkowskie zapewniają zainteresowanym obywatelom państw trzecich, niemającym dostatecznych środków finansowych, przyznanie standardu życia mogącego zapewnić im utrzymanie i dostęp do leczenia w nagłych wypadkach. Zwracają uwagę na szczególne potrzeby osób będących w trudnej sytuacji, z uwzględnieniem – w razie potrzeby i jeżeli przewiduje to prawo krajowe – pomocy psychologicznej.

2. Podczas stosowania niniejszej dyrektywy Państwa Członkowskie w należyty sposób

uwzględniają potrzeby w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zainteresowanych obywateli państw trzecich, zgodnie z prawem krajowym.

3. Państwa Członkowskie zapewniają, w razie potrzeby, zainteresowanym obywatelom państw trzecich pomoc w zakresie tłumaczeń pisemnych i ustnych.

4. Państwa Członkowskie mogą zapewnić zainteresowanym obywatelom państw trzecich bezpłatną pomoc prawną na warunkach określonych przez prawo krajowe, o ile jest ona w nim przewidziana.

Artykuł 8

Wydanie i przedłużenie dokumentu pobytowego

1. Po upływie okresu przeznaczanego na zastanowienie się lub wcześniej, jeżeli właściwe organy są zdania, że zainteresowany obywatel państwa trzeciego spełnił już kryterium określone w lit. b), Państwa Członkowskie rozważają:

- a) możliwości, jakie przedłużenie pobytu danej osoby na danym terytorium stwarza dla dochodzenia lub postępowania sądowego; oraz
- b) czy wyraziła ona wyraźny zamiar współpracy; oraz
- c) czy zerwała ona wszystkie kontakty z osobami podejrzanymi o czyny, które mogą być zaliczone do przestępstw, o których mowa w art. 2 lit. b) i c).

2. Do wydania dokumentu pobytowego, i bez uszczerbku dla przyczyn związanych z porządkiem publicznym i ochroną bezpieczeństwa narodowego, wymagane jest spełnienie warunków określonych w ust. 1.

3. Bez uszczerbku dla przepisów dotyczących cofnięcia zezwolenia, o którym mowa w art. 14, dokument pobytowy jest ważny przynajmniej przez sześć miesięcy. Zostaje on przedłużony, jeżeli nadal spełnione są warunki określone w ust. 2 niniejszego artykułu.

ROZDZIAŁ III

TRAKTOWANIE POSIADACZY DOKUMENTU POBYTOWEGO

Artykuł 9

Traktowanie po wydaniu dokumentu pobytowego

1. Państwa Członkowskie zapewniają posiadaczom dokumentu pobytowego, niemającym wystarczających środków finansowych, przynajmniej takie samo traktowanie jak przewidziane w art. 7.

2. Państwa Członkowskie zapewniają konieczną pomoc medyczną lub inną zainteresowanym obywatelom państw trzecich, którzy nie mają wystarczających środków finansowych, a mają szczególne potrzeby, takim jak kobiety w ciąży, niepełnosprawni albo ofiary przemocy seksualnej lub innych form przemocy, a także – jeżeli Państwa Członkowskie korzystają z możliwości przewidzianej w art. 3 ust. 3 – małoletnim.

Artykuł 10

Małoletni

Jeżeli Państwa Członkowskie korzystają z możliwości przewidzianej w art. 3 ust. 3, stosuje się następujące przepisy:

- a) podczas stosowania niniejszej dyrektyw Państwa Członkowskie w należyty sposób biorą pod uwagę najlepszy interes dziecka. Zapewniają procedurę odpowiednią do wieku i dojrzałości dziecka. W szczególności, jeżeli uznają, że leży to w najlepszym interesie

- dziecka, mogą przedłużyć okres przeznaczony na zastanowienie się;
- b) Państwa Członkowskie zapewniają małoletnim dostęp do systemu oświaty na takich samych warunkach, jak własnym obywatelom. Państwa Członkowskie mogą określić, że taki dostęp jest ograniczony do publicznego systemu oświaty;
  - c) w przypadku obywateli państw trzecich będących małoletnimi bez opieki, Państwa Członkowskie podejmują kroki konieczne do ustalenia ich tożsamości, obywatelstwa oraz faktu, że są oni bez opieki. Podejmują wszelkie wysiłki w celu jak najszybszego odnalezienia ich rodzin i podejmują kroki konieczne do zapewnienia przedstawiciela prawnego, w tym, w razie potrzeby, także w ramach postępowania karnego, zgodnie z prawem krajowym.

Artykuł 11

Praca, kształcenie zawodowe i edukacja

1. Państwa Członkowskie określają zasady, na jakich posiadacze dokumentów pobytowych mają prawo dostępu do rynku pracy, kształcenia zawodowego i edukacji. Dostęp taki jest ograniczony do czasu ważności dokumentu pobytowego.

2. Warunki i procedury zezwalania na dostęp do rynku pracy, kształcenia zawodowego i edukacji są określone na mocy prawa krajowego przez właściwe organy.

Artykuł 12

Programy lub plany dla zainteresowanych obywateli państw trzecich

1. Zainteresowanym obywatelom państw trzecich zapewnia się dostęp do istniejących programów lub planów, stworzonych przez Państwa Członkowskie, organizacje pozarządowe lub stowarzyszenia mające specjalne umowy z Państwami Członkowskimi, których celem jest powrót tych osób do normalnego życia społecznego, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, kursów służących podniesieniu ich umiejętności zawodowych lub przygotowania do wspomaganego powrotu do kraju pochodzenia.

Państwa Członkowskie mogą zapewnić specjalne programy lub plany dla zainteresowanych obywateli państw trzecich.

2. Jeżeli Państwo Członkowskie podejmuje decyzję o wprowadzeniu i wdrażaniu programów lub planów, o których mowa w ust. 1, może uzależnić wydanie dokumentu pobytowego lub jego przedłużenie od udziału w tych programach lub planach.

ROZDZIAŁ IV

NIEPRZEDŁUŻENIE I COFNIĘCIE

Artykuł 13

Nieprzedłużenie

1. Ważność dokumentu pobytowego wydanego na podstawie niniejszej dyrektywy nie jest przedłużana, jeżeli warunki art. 8 ust. 2 przestały być spełniane lub jeżeli decyzją właściwych organów dane postępowanie zostało zakończone.

2. W przypadku wygaśnięcia dokumentu pobytowego wydanego na podstawie niniejszej dyrektywy stosuje się ogólne przepisy dotyczące cudzoziemców.

Artykuł 14

Cofnięcie

Dokument pobytowy może być w każdej chwili cofnięty, jeżeli nie są już spełniane warunki jego wydania. W szczególności dokument pobytowy może zostać cofnięty w następujących przypadkach:

- a) jeżeli jego posiadacz aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązał kontakt z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstw, o których mowa w art. 2 lit. b) i c); lub
- b) jeżeli właściwe organy uważają, że współpraca ofiary jest oszukańcza lub też że jej skarga jest oszukańcza lub bezzasadna; lub
- c) z przyczyn związanych z porządkiem publicznym i ochroną bezpieczeństwa narodowego; lub
- d) gdy ofiara zaprzestaje współpracy; lub
- e) jeżeli właściwe organy zdecydują o zakończeniu postępowania.

ROZDZIAŁ V

PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 15

Klauzula ochronna

Niniejszą dyrektywę stosuje się bez uszczerbku dla szczególnych przepisów krajowych dotyczących ochrony ofiar i świadków.

Artykuł 16

Sprawozdanie

1. Do dnia 6 sierpnia 2008 r. Komisja składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie z wykonania niniejszej dyrektywy w Państwach Członkowskich i proponuje wprowadzenie koniecznych zmian. Państwa Członkowskie przesyłają Komisji informacje istotne dla przygotowania sprawozdania.

2. Po przedstawieniu sprawozdania, o którym mowa w ust. 1, Komisja przynajmniej co trzy lata składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie z wykonania niniejszej dyrektywy w Państwach Członkowskich.

Artykuł 17

Transpozycja

Do dnia 6 sierpnia 2006 r. Państwa Członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy i niezwłocznie powiadamiają o tym Komisję.

Przepisy przyjęte przez Państwa Członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określone są przez Państwa Członkowskie.

Artykuł 18

Wejście w życie

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie z dniem jej publikacji w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Artykuł 19

Adresaci

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do Państw Członkowskich zgodnie z Traktatem ustanawiającym Wspólnotę Europejską.

Sporządzono w Luksemburgu, dnia 29 kwietnia 2004 r.

W imieniu Rady
M. McDOWELL
Przewodniczący